

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Вавшко Ірини Василівни

МУЗИЧНА ПОЕТИКА РОК-БАЛАДИ

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата

мистецтвознавства (доктора філософії)

за спеціальністю «17.00.03 – Музичне мистецтво»

Тема дисертації Ірини Вавшко визиває жвавий інтерес. Її *актуальність* визначається щонайменше трьома моментами. По-перше, актуальним є самий *матеріал*, до якого звертається дисертантка – рок-балада. Для будь-якої групи – це завше значні (інакше – визначні) композиції, вони вирізняються високими художніми властивостями та давно заслуговують спеціального вивчення. По-друге, в різні епохи навіть саме слово «балада» трактувалось по-різному, і, за визначенням, зокрема, літературознавців, проблема балади є однією з найбільш складних і дискусійних у колі історико-філософських та жанрових проблем науки. В історії вивчення музичної балади є якби мовити “острови”, які репрезентують конкретні види балад (фольклорну, професійну, джазову) із детальним вивченням специфіки кожної, але рок-балада ще не вивчалася настільки системно, як в опонованій дисертації (в дисертації вірно зазначено, що жанр рок-балади фактично не піддавався детальному аналізу за весь час існування і це дуже дивно, бо вона є одним зі знакових для рок-творчості). По-третє, актуальним є власне *аналітичний підхід* до вивчення жанрів рок-музики. Вкрай важливо, що до недавнього часу традиційним був соціально-політичний та історико-культурологічний ракурс подібних досліджень (навіть в європейських та американських наукових джерелах), тому дотепер немає єдиної та загальноприйнятної класифікації форм, визначення критеріїв опису стилістики та стилю рок-колективів, тобто, виникає проблема єдності термінології. По суті, тільки у XXI ст. стійкою та прогресуючою є тенденція до саме аналітичного підходу до рок-музики (В. Сиров – дослідження стилю, Майк Маклетчі генеза та типологія Progressive Rock, А. Троїцький,

В. Откидач, І. Чижова, Гюнтер Шуллер, який увів до лексики поняття «third stream»; О. Савицька – музикознавчий аналіз композицій King Crimson, також – В. Тормахова, Є. Андреев, сформувавши музикознавчий алгоритм дослідження рок-композиції, І. Палій, дослідниця арт-року через явище трансдукції)¹. Завдяки цим та іншим серйозним дослідженням академічним музикознавцям вже не треба виправдовувати та захищати свій вибір матеріалу (про це, як нещодавно тенденцію, вказує автор опонованого дослідження на перших сторінках вступу). В цьому ряду серйозних аналітиків рок-музики стоїть І. Вавшко, яка обрала свій ракурс – через поетику, яку розуміє як «способи і прийоми, що формують ядро жанру рок-балади незалежно від напрямку, національної приналежності, часу створення, стилістичних особливостей (зокрема, саунду конкретного гурту)» (с.3)

Такий тривалий вступ був в опонентському відгуку необхідним, по-перше, з причини *визначення актуальності* (і вона є безумовною), по-друге, за аналогією з важливістю структурного підрозділу (вступного), котрий визначила дисертантка як один з ключових ознак музичної поетики рок-балади. Так, нею *віднайдено* типову композиційну схему (вступний розділ, строфа та брідж) та апробовано її на прикладах західноєвропейських, американських та вітчизняних зразків рок-балади. Додамо, як вірно пише дисертантка, «загальноновизнаних як рок-балади», тому що в рок-творчості проблема атрибуції жанру не завжди є визначеною. Матеріал, на якому будуються теоретичні положення, до речі, обрано найяскравіший як то культові композиції американського музиканта та поета Боба Ділана, найвідоміших британських (The Beatles, Led Zeppelin, Queen, Pink Floyd), німецьких (Scorpions), американських (Aerosmith, Guns and Roses, The Doors, Metallica), шотландських (Nazareth), українських («Брати Гадюкіни», «Мертвий Півень», «Плач Єремії» та «Океан Ельзи») рок-гуртів.

¹ До речі, в Харківському національному університеті мистецтв імені І.П. Котляревського проходили конференції «Джаз та рок-музика: проблеми музикознавчого аналізу» (2011, 2014).

Історичний ракурс дослідження музичної поетики є вагомим (еволюція обраного жанру в історико-стильовому хронотопі, зокрема, – в українській рок-музиці, дослідження зміни контенту, в тому числі – Radio Roks), але, на погляд опонента, саме *системний опис рок-балади складає теоретичне надбання дисертації І. Вавшко*. Особливо наголошу на атрибуції жанру у сфері академічної музики (розділ 1). Видається доречним послатися на слова Дальхауза, що сказані у зв'язку із категорією форми: зміни в думці про музичну форму пов'язані зі змінами в самій формі, як в індивідуальних проявах, так й в тому, що форма взагалі значить в музиці. Слова справедливі й до жанру, зокрема в царині госку. Відтак, вельми справедливим є думка, що рок-балада є, по суті, «жанроформою». Окрім жанрового дискурсу, І. Вавшко визначено: зовнішню та внутрішню структуру жанру (за М.Арановським); комплекс характерних ознак (темпових, часопросторових, тип інтонування, система «вербальний ряд-мелодика» тощо), віднайдено алгоритм аналізу музичної поетики рок-балади, виявлені драматургічні функції рок-балади на рівні рок-концерту та рок-альбому та здійснено порівняльний аналіз різних версій шалено популярної композиції Б. Ділана «Knockin' on Heaven's Door» (у виконанні The Doors, Gun's and Roses, Nazareth, Боба Марлі, Аретти Франклін), а також надано дефініцію рок-балади. В комплексі все вищезазначене є вагомим досягненням. Важливо при цьому, що дисертантка спирається на визнані в теоретичному музикознавстві моделі аналізу: категорія «поетики» ґрунтується на визначеннях Є.Назайкінського, П. Паві, А. Шнітке, Б. Мейлер, Н. Герасимової-Персидської (на жаль, не згадуваною залишилася Н. Гуляницька з її поетикою сучасної композиції²). На модель Є. Назайкінського («простір–рух–час») авторка спирається при аналізі структурної компоненти (типової структури строфи рок-балади); на модель Н.Герасимової-Персидської (рівні організації музичного цілого в партесному концерті – від композиційного, через лексико-синтаксичний та фонічний до

² Гуляницкая Н. Поэтика музыкальной композиции: теоретические аспекты русской музыки XX века. М. Языки славянских культур, 2002. 432 с.

образно-тематичного) – при аналізі рок-балади; у розумінні рок-балади як Тексту – на семіотику музичного твору М.Арановського (в термінології дослідника рок-баладу можна визначити як «малий» текст в Метатексті рок-музики³).

Аналітичний дискурс торкається таких рівнів рок-творів: мовно-мовленнєвих (інтонаційно-ладового); композиційного, формотворчого (часопросторового); жанрового (розрізнення жанру та жанровості) та стильового, що стає засадничим в аналітичних підрозділах (2.2.–2.6.; Розділ 3). З'ясовано, що незважаючи на стилістичні трансформації та зміну інтонаційних практик, ядро (внутрішня структура жанру) залишається сталим. Важливо зазначити, що описовість не притаманна викладу аналітичних текстів опонованої дисертації. Навпаки – стильовою ознакою є сконцентрованість викладення думки (за типом висновків).

Стильовий аспект – значущий для вивчення творчості рок-груп. В дисертації його реалізовано стосовно української рок-балади, зокрема, найбільш цілісно – до творчості гурту «Океан Ельзи». Проаналізована композиція «Susy» як і більшість рок-балад гурту «Океан Ельзи» демонструють усі ознаки поезики жанру рок-балади і на композиційному, і на інтонаційному (синтаксичному) і на фонічному рівнях.

Типологічний аспект дослідження дозволяє дисертантці встановити, що рок-балади є смисловою квінтесенцією або кульмінацією рок-альбому, а також довести від'ємність української рок- від фолк-балади, спорідненість музичної поезики українських рок-груп з західноєвропейськими, британськими (плюс гуртами естрадного напрямку в українській культурі).

Комунікативний аспект, важливий для вивчення рок-музики, реалізований в дисертації І.Вавшко через аналіз просторових умов музикування, із визначенням таких комунікативних моделей: «соліст–публіка», «соліст–ансамбль» та «ансамбль–публіка» («виконавці–«слухачі»)⁴.

³ Розробку поняттєвої пари «жанр-текст» містить підрозділ 1.3.

⁴ Див. підрозділ 2.3.

Цікавими є розміркування щодо авторства у рок-музиці та визначення феномену «розфокусованого автора» в процесі колективної імпровізації.

Позитивні позиції відгуку є визначальними для оцінки даного дослідження. Зауваження незначні й торкаються, наприклад, визначення «поетики». Так, в меті зазначено, що це «комплекс характерних ознак» (с.18), але на с.49 зустрічаються посилання на те, що це є спосіб побудови, метод аналізу тощо. Хотілося б уточнити: для авторки поетика є методом, способом чи певним кодексом законів музичного устрою композиції?

Друге зауваження стилістичне. Так, автор доволі часто немов би відсторонюється від описуваних проблем (фрази «не маємо на меті вступати у термінологічні дискусії» зустрічаються й до проблематики тексту в музиці, с. 36, до поетики, до каверу, с.112). Хочу стати на захист авторки, бо вона все ж таки сміливо поринає у дискусійні проблеми й визначає власне відношення до них, тому вважаю подібні висловлювання стилістичною вадою.

Питання до дисертантки.

1. В. Сиров основними складовими року вважає тріаду «соціум – психологія – стиль», й саме психологічний аспект називає «творчий метод року» (див.: «Стилевые метаморфозы рока или путь к «третьей музыке»). Чи доречним є залучення цієї тріади до творчості українських рок-груп? Чи можлива її трансформація у часі (наприклад, послаблення ланки «соціум»)?

2. Питання стосується достатньо відомої опозиції «елітарне-масове». Як Ви визначаєте в цій системі сучасну (XXI ст.) рок-баладу?

3. Про власне жанр. Так склалося, що обсяг жанру в історичному хронотопі – «величина змінна». Як історично змінювалася така позиція як «жанрове очікування» в рок-баладі?

4. Про часопростір рок-балади. На погляд опонента, це найменш виявлений ракурс дослідження, але вкрай важливий, бо час і простір є багатовимірними. Чи можете Ви коротко охарактеризувати часову вертикаль та горизонталь у досліджених (або інших) прикладах рок-балад?

На завершення відгуку ще раз підкреслимо, що дисертаційне дослідження І.В.Вавшко здійснилося як завершений науковий Текст та є науково результативним. Дійсно, воно підтверджує відому формулу, що мистецтво надає кожному стільки, скільки людина спроможна від нього взяти. Зокрема, мистецтво наукового викладення. *Основні досягнення* дисертантки вбачаються в наступних позиціях: термінологічна визначеність, що є важливим у дослідженні музики неакадемічної традиції. Іншим безумовним досягненням авторки ми вбачаємо професійне вивчення рок-музики, зокрема, не тільки у розроблених аспектах (ідеологія, етика, філософія життя тощо), а менш вивчених аспектах – жанр, стиль, поетика. Досягненням є й структурування поняття «музична поетика» стосовно рок-композиції. Так, воно, безумовно, залишається відкритим до наступних уточнень свого обсягу та змісту, але завдяки дисертації І.Вавшко актуалізується одне з фундаментальних питань музичної науки – питання про *сутність та форми екзистенції твору (опусу, композиції) як Тексту епохи*. В рельєфному виокремленні даної проблеми та сміливому прокладанні шляхів для подальших досліджень й бачиться опоненту одне з головних теоретичних досягнень дисертації авторки та розвиток *рокології*.

Отже, визначимося остаточно. Дисертація Ірини Василівни Вавшко «**Музична поетика рок-балади**» є оригінальним та самостійним дослідженням, містить новизну та оригінальність поставлених питань, широту дослідницького горизонту, методологічну ґрунтовність у розробці досить складних проблем. Враховуючи вищесказане, можна стверджувати, що вона відповідає вимогам ДАК МОН України за всіма необхідними критеріями. Вважаю кандидатуру І. В. Вавшко гідною присудження наукового ступеню кандидата мистецтвознавства (доктора філософії) зі спеціальності «17.00.03 – Музичне мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри інтерпретології та аналізу музики
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського

Ю. В. Ніколаєвська

На завершення відгуку ще раз підкреслимо, що дисертаційне дослідження І.В.Вавшко здійснилося як завершений науковий Текст та є науково результативним. Дійсно, воно підтверджує відому формулу, що мистецтво надає кожному стільки, скільки людина спроможна від нього взяти. Зокрема, мистецтво наукового викладення. *Основні досягнення* дисертантки вбачаються в наступних позиціях: термінологічна визначеність, що є важливим у дослідженні музики неакадемічної традиції. Іншим безумовним досягненням авторки ми вбачаємо професійне вивчення рок-музики, зокрема, не тільки у розроблених аспектах (ідеологія, етика, філософія життя тощо), а менш вивчених аспектах – жанр, стиль, поетика. Досягненням є й структурування поняття «музична поетика» стосовно рок-композиції. Так, воно, безумовно, залишається відкритим до наступних уточнень свого обсягу та змісту, але завдяки дисертації І.Вавшко актуалізується одне з фундаментальних питань музичної науки – питання про *сутність та форми екзистенції твору (опусу, композиції) як Тексту епохи*. В рельєфному виокремленні даної проблеми та сміливому прокладанні шляхів для подальших досліджень й бачиться опоненту одне з головних теоретичних досягнень дисертації авторки та розвиток *рокології*.

Отже, визначимося остаточно. Дисертація Ірини Василівни Вавшко «Музична поетика рок-балади» є оригінальним та самостійним дослідженням, містить новизну та оригінальність поставлених питань, широту дослідницького горизонту, методологічну ґрунтовність у розробці досить складних проблем. Враховуючи вищесказане, можна стверджувати, що вона відповідає вимогам ДАК МОН України за всіма необхідними критеріями. Вважаю кандидатуру І. В. Вавшко гідною присудження наукового ступеню кандидата мистецтвознавства (доктора філософії) зі спеціальності «17.00.03 – Музичне мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри інтерпретології та аналізу музики
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського

Ю. В. Ніколаєвська